

Bajszos ördög

Legmélyebb kétségbeesésem idején, a teóriát felrúgva, maga a főtítkárra telefonált nekem. Az író szívében remény gyulladt: már csak egy lépés, és megtudhatom sorsomat.

Mihail Bulgakov levelezéséből (Kiss Ilona fordítása)

1930. április 18. Nagypéntek. Este.

Moszkva, a Bulgakov házaspár lakása, az író dolgozószobája.

Félhomály. Bulgakov – háziköntösben, papucsban és szemlátomást megfeszített munkában – az íróasztalánál ül, körülötte a padlót összegyűrt papírlapok borítják. Az asztalon egy vörös telefon társaságában a szépírói tevékenység megszokott kísérőjelenéségei: bizonytalan sorsú kézirat-oldalalok, egy füstölő sündisznóra emlékeztető teli hamutál, valamint egy kétségbejöttön tartalmatlan borospalack.

Az íróasztal mögött utcára néző ablak: odakint évszakhoz képest szokatlan hideg, egyre sűrűsödő sötétség, apró cseppekben szemerkélő szürke unalom – jellemzően az effájta időjárás szüli az igazán léleksajdító költeményeket és szívhez szóló feljelentéseket. Az ablak mellett motivációs festmény függ, minden alkotói műhely elmaradhatatlan kelléke. Jelen esetben ez egy korszerűtlen Repin-átmázolmány a futurista múltból: A Holt lelkek második kötetének kézírata elégeti Gogolt.

A szoba oldalában csaknem az egész falat kitöltő kandalló: az óriásira tátott kőszájban mint szuvas fogak meredeznek az elszenesedett fáhasábok, az utolsókat csapdossák a narancsos nyelvecskék. E takaréklángon dolgozó házi pokol kapujánál Bulgakovék kandúrja, Malignus heverészik: koromfekete, hatalmasra hizott jószág – négy lábon járó bizonyítéka annak, hogy a Szovjetunió egyszer s mindenkorra maga mögött hagyta a hadikommunizmus ínséges időszakát. A macska leplezetlen rosszállással figyel a lagymatag infernót.

Serceg a toll, sor sort követ, sokasodnak az áthúzások és a betoldások, mígnem a napi penzum végre teljesül. A szövegtermelés leáll, és Bulgakov fáradtan az előtte heverő kéziratra mered. Kézbe veszi. Átpörgeti. Beleszagol. Érezhetően szeretné minél tovább elodázni fájdalmas kötelességét, de aztán fázósan megborzong, a festményre sandít, és lemondóan felsóhajt. A kandallóhoz megy, és egy rutinos mozdulattal máglyára küldi a papírköteget, pizskavassal bírja jobb belátásra a szökni próbáló oldalakat. A tűz rögvést új erőre kap, mintha benzinnel locsolták volna meg – a szoba fénybe borul, Malignus boldogan felnyávog.

MALIGNUS Csakhogy befűtöttél végre. Takaros tüzezske, igazán... (*közelebb hajol a lángoló lapokhoz*) drámái. Eltaláltam? Vagy valami frappáns elbeszélés? Netán egy újabb... (*felborzolja a szőrért*) kutyakomédia?

BULGAKOV Sátánregényem vázlatra, csekély két év munkája... (*a macska mellé telepszik, meg-simogatja*) De oda se neki, az otthon melege mindenekelőtt! A teremtő szellem új-fent diadalt aratott a természet zord erői felett, áldassék a termodinamika negyedik csodája: minél jobb a kézirat, annál tovább ég. Márpedig ebben volt gondolat bőven, reményeim szerint ezzel már átvészeltük ezt a váratlan tavaszi jégkorszakot. Ha pedig további tüzelőre volna szükség, aggodalomra semmi ok: lapul még egy s más asztalom fiókjában, elkaszált műveim feneketlen döngútájában. Valahányszor belenézek, megcsap a hullaszag...

MALIGNUS (*ábrándosan*) Azt cincogják az egerek, hogy Gorkij hamarosan hazatér, és onnantól kizárólag hőerőműveknek fog írni.

BULGAKOV Addig viszont ki-ki önmaga kázanja – grafomán szerzőt minden háztartásba!

Macska és gazdája szótlanul nézik a lángokat. Csak a tűz meghitt pattogása és Malignus önfelédtt dorombolása hallatszik

BULGAKOV Micsoda karrier, minden író álma: dicsfény helyett hamvadó opusoknál sütkérezni, olvasók helyett a macskával diskurálni... (*nagyot sóhajt*) Hogyan jutottam idáig? Minek köszönhetem, hogy a kandalló maradt az egyetlen szerkesztőség, amely írásaimat befogadja? (*homlokát masszírozva töpreng*) Talán az a szörnyű házkutatás volt bukásom kezdete – manapság az ilyesmi nem a legjobb reklám egy szerzőnek. (*Malignushoz fordul*) Emlékszel rá?

MALIGNUS Szerfelett kíváncsiak voltak.

BULGAKOV Így is lehet fogalmazni. Azok a csekés barbárok még a bútorokat is kikérdezték. Téged megmotoztak, kóbor fehérgárdistának csúfoltak...

MALIGNUS (*szemrehányóan*) Mire te másnap átfestettél feketére!

BULGAKOV (*elengedi a füle mellett*) Szegény írógépmet órákig ütlegelték, mielőtt elhurcolták, azóta sem hallottam felőle...

MALIGNUS A változatosság kedvéért megpróbálhatnád a dolgok jó oldalát nézni: legalább a naplódát visszakaptad.

BULGAKOV Mi tagadás, valóban. Három évig bújták, de végül csak visszaadták. Kedvenc részeit még ceruzával alá is húzták, mosolygós arccokkákat rajzoltak melléjük. Az életem nyitott könyv lett – váll-lapos félalfabéták kezében. (*bánatos szemekkel a sem-mibe réved, suttogásra vált*) Istenem, miért hagytál el engemet?

MALIGNUS (*magában*) Ajjaj, ismerem ezt a nézést. Mindjárt kezdődik a siratóének. Három, kettő, és...!

Bulgakov elgyötört baritonján rázendít Gounod Faustjának nyitányára

BULGAKOV

*Nincs kérdésemre válasz sem földön, sem égen,
Nincs egy hang, mely vigaszt ad;
Hiába szárnyal nyughatatlan elmém
A mindenségén át...**

KÓRUS A MAGASBÓL

...mert feltá-ááá-maaad

Az elnyomott proletáááár!

BULGAKOV (döbbszenten felneáz, öklével megfenyegeti a plafont) Kuss!

A forradalmi hangzavar varázsütésre elhallgat. Síri csend áll be. A kandúr hosszasan töri a fejét, hogy mivel oldhatná a feszült hangulatot

MALIGNUS Éhes vagyok. Adj enni.

BULGAKOV Egy órája sincs, hogy felfaltad a vacsorámat!

MALIGNUS (rá sem hederít) Tokhalat kérek, de ezúttal friss legyen ám! Kísérőnek meg jöhet mellé egy tálka pezsgő. És unom már azt az olcsó Szovjetszkojét – Novij Szvetet akarok, lehetőleg valami régebbi évjáratot.

BULGAKOV És mégis miből vegyek, ha szabad kérdeznem? A temérdek jogdíjból? Kérlek! Ha nem vetted volna észre, végérvényesen levettek a műsorról. Az új darabjaimat nem engedélyezik, előbb juttatok át egy részeg tevecsdát a tű fokán, mint színművet a Műsorpolitikai Bizottságon.

MALIGNUS És mi van a korábbiakkal?

BULGAKOV Mi lenne? Mindet betiltották.

MALIGNUS Na ne! Még a *Turbinékat* is?

BULGAKOV Mint a sicc.

MALIGNUS Ez bizony pech, rendesen hozott a konyhára... Pedig Sztálin szerette, nem?

BULGAKOV Viccelsz? Megveszett érte! Valahányszor elment megnézni, a második felvonásra már állt a pipaüst az egész teremben – szerencsétlen színészek az orrukig sem láttak, úgy köhögtek el a szövegüket.

MALIGNUS Miért nem írsz a bajszosnak? Egy kis protekcióba még nem halt bele senki...

BULGAKOV Megtörtént. Hetek óta semmi válasz. Hiába könyörögtem pártunknak és kormányunknak oldalakon át, hogy adjanak valami munkát, vagy legalább engedjék, hogy Ljubával külföldre távozzunk...

MALIGNUS (*pánikba esik*) Külföldre? És velem mi lesz, csak nem akartok magamra hagyni?! (*zavarba jön*) Ki az ördög az a Ljuba?

BULGAKOV Van egy nejem, ha még nem tűnt volna fel.

MALIGNUS (*fejét vakarva próbál visszaemlékezni*) Rémlik, hogy lakik itt valami dundi nőstény...

BULGAKOV Hékás! Leszel szíves több tisztelettel beszélni az aktuális feleségemről!

MALIGNUS Ugyan, hagyd a fenébe az asszonyt, majd találsz másikat, vigyél inkább engem! Kalandra fel, irány Egyiptom: ott istenként tisztelnének, rabszolgák lennének minden óhajomat...

BULGAKOV Azt itt is megkapod, hálátlan bestia. Egyébként meg ne reménykedj, úgysem megyünk sehová. (*komoran*) Innen nincs menekvés. Tudom. (*megborzong*) Láttam...

MALIGNUS (*értetlenül*) Mi az, hogy láttad? Mikor?

BULGAKOV Tegnap este, miután elaludtam.

MALIGNUS Kedvenc elfoglaltságom. Folytasd kérlek.

BULGAKOV (*meggondolja magát, legyint*) Ostoba fantazma, kár szót vesztegetni rá.

MALIGNUS Ha nem, hát nem. Szóval, ami a tokhalat és a pezsgőt illeti...

BULGAKOV (*nagy lendülettel belevág*) Álmomban meztelenül fekszem az átizzadt paplan alatt. Köröttem füledet feketeség lüktet. Nem vagyok egyedül: gyöngéd ajkák érintését ér-

zem gyöngyöző homlokomon, karcsú ujjak simogatják arcomat. Szívem egyre hevesebben kalapál, a testemet emésztő forráság a tetőfokára hág. Nem bírom tovább, még néhány másodperc, és... (*nagyot nyel*)

MALIGNUS (*gúnyosan*) Cö-cö... És még engem kellett kiherélni... Javíthatatlan vagy, Misa. BULGAKOV (*szúrós szemeket mereszt rá, folytatja*)...és meghalok. Tífuszra gyanakszom, de alaposabb diagnózisra már nincs lehetőségem: koponyarepesztő harsonaszó, kettéválk a plafon, fénylő angyal ereszkedik alá, hogy lelkemet a felsőbb szférákba kísérje. Szerencsére oldalkocsis motorral jött, így hamar célhoz érünk, habár a benzinpénzbe be kell szállnom. Egy gigászi aranykapunál tesz ki, a bejárat felett ragyogó betűkkel az áll: *spiritus*. Végláthatatlan sorokban várakoznak a megboldogultak, izgatottan sutyorognak, vágyakozva nyalogatják a szájuk szélét. Nagy sokára én is eljutok Szent Péterhez. Megkérdi, van-e hivatalos engedélyem elhagyni a Szovjetunió területét...

MALIGNUS (*hatalmasat ásít*) És függöny, ugye?

BULGAKOV Bárcsak. Mert miután pár tagbaszakadt kerub kipenderít a mennyekből, visszaszálllok elhordott porhüvelyembe. Sokáig forgolódom a vaksötétben, mire megtalálom a megfelelő pozitúrát. Nyugalmam persze nem tart sokáig, az árnyékvilág hatóságai a föld alól is előkerítenek. Ásók kopogása, nyílik a koporsófedél, vigyorgó gázshuszárok hajolnak fölém – a nekropolisz holttér-elosztásért felelős bizottsága. A Proletáriók Szövetsége hívta őket tetememre, hogy megbizonyosodjanak róla, valóban elpatkoltam, és nem csak színészkedek itten – elvégre egy magamfajta léhűtőtől, aki bizonyára mindenféle gyanús elemekkel fúj egy sírkövet, bármi kitelik. Nagy nehezen meggyőzőm őket, hogy csakugyan halott vagyok, de ha már egyszer előkapartak, nem érik be ennyivel. „És mondja csak, kedves elhunyt, biztosan be van jelentve ebbe a parcellába? Nocsak-nocsak, milyen tágas koporsója van uraságodnak – három Lenin-díjas is elférne benne, ez meg itt egymagában terpeszkedik. Miközben az érdemesebb szerzők tömegsírokban nyomorognak! Felhaborító!” Egyhangú szavazással hamvasztásra ítélnék, és már visznek is a krematóriumba. Az utolsó szó jogán még dacosan odavetem a hitvány temetőbogaraknak: „A szöveg elég, de a szerző soha! Én vagyok a szalamandrakirály, rajtam nem fog a tűz! Próbáljátok csak meg, úgysem fog sikerülni!” (*rövid hallgatás*) Sikerült nekik.

MALIGNUS Micsoda egy groteszk história.

BULGAKOV Nem képtelenebb, mint ez a lidérces létezés.

MALIGNUS (*meggyőződéssel*) Szerintem meg kellene írnod.

BULGAKOV (*meglepetten*) Komolyan mondod?

MALIGNUS Naná. Kiadni ezt sem fogják, de gyújtósnak jó lesz.

BULGAKOV (*ingerülten felcsattan*) Ó, csakugyan?! És ahhoz mit szólnál, ha inkább téged hájítanálak a...

Nem tudja befejezni – megszólal a telefon. Hagyná lecsengeni, de a vörös készülék egyre csak követelőzik tovább, így aztán nagyot nyögve feláll, az íróasztalhoz megy, leül, felveszi a kagylót. Malignus nyomban utánairamodik, a bársonyos tappancsok alatt csak úgy döng a padló, majd Bulgakov lábán felcsimpaszkodva az ölébe mászik

BULGAKOV Hall-LLÓÓÓ?! Ne! NEE!

HANG Ömm... Mihail Afanaszjevics?

BULGAKOV Én vagyok. Elnézést, megkarmolt a macska.

HANG A Központi Bizottságtól hívom, és...

BULGAKOV (*Malignusnak, de továbbra is a telefonba*) Sipirc! Komisz dög!

Malignus nyelvet ölt, tovább trónol a helyén

HANG Mihail Afanaszjevics, ha megenged egy előzetes jótanácsot, szerintem sürgősen kapja össze magát.

BULGAKOV Hogy mondta?

HANG Adom Sztálin elvtársat, beszélni kíván önnel.

BULGAKOV (*befogja a kagylót, Malignusnak*) Hallod ezt? Sztálin személyesen – na persze! Rohadt telefonbetyárok, már megint szórakoznak... (*telefonba*) Nézze, most nem érek rá, fontos dolgom van. A macskámmal épp imperialista besurranókra vadászunk!

Odatartja a kagylót Malignusnak, a kandúr harciasan belemiákol. Épp lecsapná a telefont, amikor izes grúz kiejtéssel megszólal a senki máséval össze nem téveszthető hang

SZTÁLIN Mi ez a nyávogás? Halló?! Ott van, Bulgakov elvtárs?

Bulgakov elsápad, ijedtében majdnem elejti a kagylót. Kétségbeesetten keresi magában a helyzethez illő választ, végül megtalálja

BULGAKOV Izé... Ühüm.

SZTÁLIN (*felnevet*) Ejha, micsoda ékesszólás! Azt javaslom, szerezze vissza a cicától a nyelvet, úgy talán gördülékenyebb lesz a beszélgetés.

BULGAKOV (*hebegni-habogni kezd*) Bocsanat, Sztálin elv... akarom mondani, Jozsif Visszarionovics... micsoda kellemes egy... nem fogja elhinni, a kandúrommal épp az előbb emlegettük... szóval én... igazán nem számítottam rá... vagyis hogy reméltem, de... (*végképp belezavarodik*)

SZTÁLIN Ugyan már, galambocskám, mit kell ezen így csodálkozni? Szóltott, hát íme: *itt vagytok!* Csak nem képzeli, hogy nem felelek egy segítségre szoruló elvtárs hívó szavára? Meg kell mondjam, őszintén megrendített a levele. Tényleg.

BULGAKOV (*továbbra is zavarban*) Jólesik ezt hallanom... Tényleg...

SZTÁLIN Különösen az a rész, ahol... egy pillanat... (*papírzizegés hallatszik*) Hinnye, micsoda macskakaparás! Igazán beszerezhetne egy írógépet, Bulgakov elvtárs. Lássuk csak: „Szerzőként megsemmisültem...”, „A kritikusok végleg leírtak...” – nem, nem ezt akartam, hol is... „Elkerülhetetlen pusztulás, nyomor, üldöztetés...” – és a többi, ugorjunk... „Már a saját otthonomban is rettegek...”, „A fekete fenevad tegnap megpróbált álmomban megfojtani...” – eh, pedig valahol itt volt...

MALIGNUS Aljas rágalom! (*sértődötten Bulgakovra fúj*) Tehetek én róla, hogy épp az arcondon volt a kedvenc alvós párnám?!

SZTÁLIN Megvan! Asszongya: „Kérem, rendelje el, hogy feleségemmel azonnali hatállyal elhagyhassam a Szovjetunió területét – szükség esetén akár gyalog vagy úszva is távozzunk.”

BULGAKOV Higgye el, Jozsif Visszarionovics, maradnék én, de szerzőként megsemmisültem, a...

SZTÁLIN...a kritikusok végleg leírták, igen, igen, nagyon szomorú, tudok róla. De gondoljon csak bele: mivé lenne ez az ország, ha az összes épkézláb szerzőt csak úgy szélnek eresztenénk? Ha minden költőnk, aki nem úgy fogja a tollat, mint a kapanyelet, egyik napról a másikra nekiindulna a vakvilágnak? Az orosz írónak befelé kell vándorolnia, a nép pszichéjének mélyére! Vadregényes vidék az, a régi rendszer posztvívós eszméivel teli, és ki fogja azokat lecsapolni, ki fog gátat emelni a szovjetelle-

- nes gondolatok áradatának, ha nem a lélek mérnökei? Semmiképp sem válhatnunk meg magától, drága jó Bulgakov elvtárs – a hazának égető szüksége van a szolgálataira! *(rövid szünet, lapok surrogása)* Na szóval: azt írja, hogy a Művész Színházban szeretne dolgozni. Ez derék. Pontosan milyen beosztásra gondolt?
- BULGAKOV *(Malignusra kacsint, elszántan rávágja)* Őszinte meggyőződés, hogy rendezőként lehetnék a Szovjetunió legnagyobb hasznára. *(hosszan kivár, de nem érkezik felelet)* Vagyis hogy segédrendezőként... *(továbbra sem kap választ)* esetleg színészként...
- MALIGNUS *(izgatottan)* Az engem is érdekelne! Nem adják véletlenül a *Csizmás kandúrt*? Régi vágyam eljátszani Karabunkó márkit.
- BULGAKOV *(ignorálja a macskát, tovább alkudozik)*... ruhatárosként? *(újabb szünet, végképp kétségbeesik)* Ha nincs más, balettet is vállalok! Bár inkább a foxtrott az erősségem, de kis gyakorlással remek Petruska vagy tartalékos hattyú lennék.
- SZTÁLIN *(kuncogva)* Azt mondjuk megnézném... *(komolyabban)* Ugyan már, hát méltó hivatalos volna az a szavak mesteréhez, a zseniális *Turbinék szerzőjéhez*? Nem, barátocskám, magának írnia kell, és nem is akármit – a Szovjetunió történetének legnagyobb színművét! Mindenben támogatni fogjuk, és természetesen arról szól a darab, amiről csak akarja. Teljes alkotói szabadság! Mit szól hozzá? *(pajkosan)* Fogadni mernék, hogy már van is valami remek ötlete, eltaláltam?
- BULGAKOV *(tűzbe jön)* Hogy ne volna, Joszif Visszarionovics! És nem csupán ötlet – egy kész színdarab, magáról a nagy Molière-ről! Szerénytelenség nélkül állíthatom, egészen kiváló szöveg, csak épp nem hagyták jóvá. *(rövid szünet)* De nagy álmom írni egy Puskin-drámát is, ha esetleg az jobban...
- SZTÁLIN *(türelmetlenül közbevág)* Hohó, lassan a testtel! Miket nem hallok: rég halott franciák, cári idők... Ejnye, Bulgakov elvtárs, hát miféle divatjamúlt dolgok ezek? Nem szeretnék művészi ügyekbe beleavatkozni, de értse meg, nekünk időszerű darabra van szükségünk! Forradalmi főhőssel, aki a szovjet valóság minden áldásos vívmányát megismerésért! Olyasvalakivel, mint például... *(diszkrét köhécselés)*
- BULGAKOV *(színelte lelkesedéssel)* Esetleg szólhatna... Önről...?
- SZTÁLIN *(színelte döbbenettel)* Hihetetlen, máris homlokon csókolta a múzsa! Maga aztán nem vesztegeti az időt, Bulgakov elvtárs. Gratulálok, nagyszerű felvetés – a munka a magáé!
- BULGAKOV *(óvatosan visszakoezni próbál)* Egészen biztos benne, hogy én lennék a megfelelő ember egy ilyen kényes feladatra? Persze örömmel vállalnám, csak hát Joszif Visszarionovics pályafutása annyira... khm... mozgalmas. Nehéz lenne belezúfolni néhány felvonásba.
- SZTÁLIN *(nagyot kacag)* Meghiszem azt! *(ábrándosan)* Papnevelde... Marx és Engels meg a többiek... az első verseim – faragtam a rímet, hullott a forgács... sztrájk Batumiban, közénk lövetnek – puff-puff!... aztán börtön... a Nagy Tifliszi Bankrablás – kabumm!... megint börtön... És ez még csak zsenge ifjúkorom, utána kezdődött ám az igazi haddelhadd!
- BULGAKOV *(kelletlenül)* Igen, mindez tényleg nagyon izgalmas, csak hát... Félek, a végén még véletlenül kihagynék vagy összekevernék valamit. Márpedig a történelmi tény-szerűség számomra mindennél fontosabb, bárki megmondhatja. Úgyhogy talán jobb lenne, ha mégis inkább valaki más...
- SZTÁLIN *(csittóan közbevág)* Ne nyugtalankodjék, Bulgakov elvtárs, majd én segítek, számíthat rám bármikor. Sőt, felőlem akár most rögtön bele is vághatunk. De előbb muszáj rágyújtanom... Nem zavarja, ugye?

BULGAKOV (*nem tudja mire vélni*) Dehogyan zavar, csak tessék... Ön igazi gondolatolvasó, Joszif Visszarionovics, magam is épp erre készültem... (*gyorsan a szájába vesz egy félig szívott szálat a hamutájból, az öngyújtóját keresgéli*)

SZTÁLIN Nosza, akkor lobbantsunk. (*félre, alig kivehetőn*) Jagoda, addsa a nyolcas számú pipámat!

A vonalban gyufa sercenése hallatszik, a kagylóból sűrű füst csap elő. Bulgakov szájából kihullik a cigaretta, csendben fulladozik egy sort. Malignus kilő az öléből és prüszkölve a kandallóhoz menekül

SZTÁLIN Így már mindjárt más. És most: munkára fel – írjunk remekművet! Szóval... (*hosszú csend*) milyen legyen?

BULGAKOV (*félsóhajt, próbál rögtönözni valamit*) Lássuk csak... Mivel nyilvánvalóan lehetetlen lesz olyan színészt találni, aki el merné... vagyis aki képes volna igazán meggyőzően alakítani Önt, azt javasolnám, szóljon az egész darab Joszif Visszarionovicsról úgy... (*drámai hatásszünetet tart*) hogy ő maga egyszer sem jelenik meg a színen!

SZTÁLIN (*elégedetlen mormogást hallat*) Abban meg mi a pláne? Ez valami avantgárd furfang? Nem értem.

BULGAKOV (*próbálja menteni a menthetőt*) Vagy mondjuk a főhős felbukkan, de csak a legutolsó jelenetben. (*ragyogó ötlete támad*) És Joszif Visszarionovics szerepében: Joszif Visszarionovics! A darab végén alászáll a színpadra *deus ex machina*ként, vagyis mint az...

SZTÁLIN (*ingerülten a szavába vág*) Nagyon jól tudom, hogy mit jelent! (*intenzív hümmögés*) Szó se róla, megfontolandó ötlet. Én mint *deus*... Kicsit azért furcsa lenne, nem?

BULGAKOV Használhatunk egy élethű bábút is.

SZTÁLIN (*már-már riadt indulattal*) Bábokról szó sem lehet!

BULGAKOV De hát miért?

SZTÁLIN Csak. Nem bízom bennük... (*nyúlós csend*) Na jó, de ez maradjon köztünk... (*bizalmas suttogásra vált*) Az egész azzal kezdődött, hogy tavaly belefáradtam kicsit a dögunalmas felvonulásokba. Tudja, hogy megy ez: munka ünnepe, Lenin születésnapja, mi egymás – minden hétre jut valami felhajtás a Vörös téren, kész agyém, és persze nem mondhatom le, hogy venné az ki magát? De aztán eszembe jutott: a francnak szobrozzak óráig egy helyben szalutálva, amikor azt egy bábu is megcsinálhatná? Úgyhogy berendeltem az elvtársaktól egy hasonmást az ilyen alkalmakra. Daliás vörös-fenyő test, csillogó gombszemek, lélegzetelállító bajusz vaddisznósörtéből – jóvágású fickóra sikeredett, mintha csak a tükörbe néztem volna. Dmitrijnek neveztük el. A novemberi évfordulás hacacaré alatt már ő fagyoskodott helyettem a mauzóleum tribünjén, és hatalmas sikere volt – a masírozó csőcselék észre sem vette a cserét. (*keserű sóhajtás*) Csakhogy Dmitrij idővel nagyon elkanászodott: elkezdett mindenféle eszement cikkeket írogatni a nevemben a *Pravda*ba. Végül kénytelen voltam agyonlövetni azt a pimasz Pinokkiót... (*fennhangon folytatja*) Úgyhogy bábok kizárva, világos? (*szünet*) Üsse kő, megcsinálom magam! No és hogyan menne ez a *masina*-dolog?

BULGAKOV (*lelkesen magyarázni kezd*) Nagyon egyszerű: darut fogunk használni. Kötelet vetünk Joszif Visszarionovicsra, fellógatjuk a magasba, aztán a kellő pillanatban belengetjük.

SZTÁLIN (*döbbenet suttogva*) Hogy engem... fellógatni...?

BULGAKOV A közönség imádni fogja!

SZTÁLIN (*a gutaités határán, üvöltve*) A FELKÖTÖTT SZTÁLINT?!

BULGAKOV (*a szívinfarktus határán, hebegve*) Felejsük el... csak egy javaslat volt... majd kigondolok valami mást.

SZTÁLIN (*acélos ridegséggel*) Hát csak gondolkodjék, nem sietünk sehová – ne feledje, mostantól az örökkévalóságnak dolgozik! Annyit mindenesetre megígérhetek, hogy ha jól sikerül a darab, búcsút inthet minden gondjának-bajának, és talán még valami csinos kis állami kitüntetésre is feltűzzük. Amennyiben viszont mégsem menne az írás, jelezze bátran, arra is találunk megoldást. Bármikor szívesen beajánlom a szolovki alkotótáborunkba: biztonságos, jól őrzött környezet, változatos társaság, tevékeny munka a szabad levegőn – ott majd megjön az ihlet! Most viszont mennem kell. Sok szerencsét, Mihail Afanaszjevics.

BULGAKOV (*továbbra is halálra váltan*) Nagyon köszönöm, Jozsif Visszarionovics... Akarom mondani, Sztálin elv... (*dobhártyaszaggató csattanás a vonalban*)...társ.

Falfehéren, üres tekintettel mered maga elé, remegő kezéből kihullik a kagyló, nagyot koppan az asztalon. Lassan Malignus felé fordul, megköszöri a torkát

BULGAKOV Nos, nézzük a dolog jó oldalát: járhattunk volna rosszabbul is...

MALIGNUS Hogy érted azt, hogy „járhattunk volna”?! Engem ne keverj bele, én itt sem...

Váratlanul közbeszól a technika ördöge – a vonal életre kel

SZTÁLIN Lenin szakállára, mekkora macskajancsi! Ennyit a B tervről... Jagoda, kerítsd elő nekem Majakovszkij elvtárs számát, hátha mégis elvállalja! Nagyon eltűnt mostanában – talán azóta meggondolta magát, és máris beletemetkezett a munkába... (*válaszul elmosódott motyogás*) Miféle hírt? (*moty-moty*) HOGY MIT CSINÁLT?! (*moty*) Puff neki. Micsoda egy megbízhatatlan bagázs...

Bulgakov dühödten kitépi a falból a telefon zsinórját, felkapja a készüléket és kivágja az ablakon. Darabokra robban az üveg, hideg szél és heves szitkozódás zúdul be az utcáról. Bulgakov a kandallóhoz tántorog, felkapja a piszkavasat, és Malignus panaszos nyávogására ügyet sem vetve elkezd kikotorászni a lángokból a kézirat maradványát. A tűz fokozatosan kiálszik, a szoba sötétbe borul.

A fenti lakásban ismét felharsan a „Fel, vörösök, proletárok!”

KÓRUS A MAGASBÓL

Reszkessetek, mert feltá-áá-maaad...

Turi Márton (1986, Budapest) irodalomkritikus, a Helikon Kiadó szerkesztője. Elsődleges érdeklődési területe a XX. századi és kortárs orosz próza. Kötete: *Rejtektak a pusztaságban* (2016, JAK-Prae).